

[Pantrkizim saya tarix dzltmk-Azərbaycan Respublikasının tarix drslük kitabına tri bax](#)

...pantrk yazların dastanlarının ksin olaraq

Arannews- Pantrkizim saya tarix dzltmk-Azərbaycan Respublikasının tarix drslük kitabına tri bax

Bir ne hft nc azərbaycanlı dostlarımdan biri universitet layihəsi ilə Bakda sferd olmuđu. Sferdn qaytdqda z il mnim n oxlu kitab, dvlt v universitet arxivində saxlanan bir sra sındrın yaz krmsini gırmidi. O, bunların bir ne ay mni mül edcyni bildirdi. Onun bu gzl sovgatlar arasında orta v ali mktblr n yazılm bir ne drslük kitab da var idi. Xsusil d tqrıbn 11 il bundan nc mrhum Ziya Bnyadovun nzarti il bir qrup universitet alimi trfindn ap edilmi v sonralar dflrl apdan xm "Azərbaycan tarixi" kitabının yeni nsxsi mni bu mqalını yazmağa thrük etdi. Mn bu tarix dzltmnin qhrmanlı bard qabaqlar randa ap olunan jurnalları birində oxumudum. Kitabın yeni ap olunmu nsxsi lim ddkd fikirdim ki, ona "tarixi svdlm" adn qoymaq daha yax olardı. Kitab rflrini dolduracaq bel tarixi svdlmdn kek

Sz gedn kitabda akar uydurmalar, nasaza szlr, bzn d tanmı tđqiqatlar yalan adlandırmaq, glnc qeydlr d taplr. O cmlđn oxucuya deyilir ki, Baknın neft snti 1200 il bundan qabaq o qdr inkiáf etmi olub ki, trk v Aran ahları onun glirində Abbasi xlıflrın vergi, yaxud maliyyat verirdir. Hl bir tarixi yazda qeyd olunan dvrd trk v Aran soylu ahları ad v niann tapman mmkn olmamasından gz yumaq. Baqa bir hissđ ilk insanların meydana glmsini mvzusuna toxunur v btn alimlrin ilk insanların yaay msknlrının Afrika olduunu bildirdiyi halda, kitab bunu dyimi v Azərbaycan Respublikasının ilk insanların tapld yerlr srasına salmđr. Bu mvzu .bard aada sz alacaq

Bu drslük kitabının mllifi bzn tarix azca vafadarlıq gstrrk, Azərbaycan Respublikasının hazrk razisinin slamdan nc Albani adlanmasn v slamn gliindn sonra Aran v rran adlanmasn qbul edir, baxmayaraq ki, bu doruluq praknd v azdr. Kitabın bir ox hissində baqa yerld Albaniya v rran adlanan btn razilri hmi Hmdan, Qzvin, Gilann bir hissi, Mazandaran, Krdstanla birlikd Azərbaycan razisi adlandır. Guya, ad bilinmz rb qaynaqlarına sasn, bir soydan v trk dilli halisi olan bir lk mvcud olmuđur. Mllif artrr ki, slcuqlrın hcum xarakterli klri, monqol v tatarların qanlı yrlri, bu trk lksində trklrın sayn artrmđr. Sonra da xristianların bzi azri soylu trk halisini ermni v grcldirmsi, Byk Azərbaycann "soy v dil birliyin" ziyan vurmas, nhayt, "iranlı farsların" Trkmnay mqavilsin raz olmaları il onun (Byk Azərbaycann) .imal v cnub hissrlrin blnmsini qbul etmlrin heyfislnir

Hr halda bu "tarix" yaradanların nızrinc Albaniya, rran, Azərbaycan v onun trafnda olan razilrın oxu qđim zamandan trk tayfalarının yaad bir "lk" olmuđur v bzn iranlılar bu lky hcum edirmilr. Kitabda yer alm xritlrdn d gnr ki, bu "elmi tđqiqatlar" v "universitet alimlrini" Azərbaycan n srhdli bir trfdn Tehran yaxıqlarına atan, bir trfi d Sndc v Mehabada yetin tarixi bir lk yaratmaq n can yandırılar, cavanlar Azərbaycann "tarixi zmtini" qaytarmaa .sslyirlr

Bu kitabda "Tarixi Beyhqi", "Tarixi Cahanqoa", "Came l-tvarix", "Hbib l-seyr", "Rovz l-sfa", "hsn l-tvarix" v onlarla bel fars dilində yazılm dyrli qđim qaynaqlardan istifad edilmyib. .Qeyd edk ki, onlardan oxu iranlı azri soylu tarixilr trfindn qlm alınmđr

Kitabın mlliflri z fikirlrinin tsdiqi n adsz rb qaynaqlardan istifad etmi v onun rb qaynaqlar

adlandıraraq, kitabın adı qəlm almamlar. nki bən sirin "İkamil fit-tarix", Müsüdinin "Müruc İ-zhb", Blazrinin "Futuh İ-buldan", Yaqut Həmvinin "Mocm İ-buldan", stxrinin "İ-qalim", "Msalik", "Mmallik", bən Huqlin "Surt İ-rz" v onlarla bel tarixi v corafi kitablarda həmin dövərdə Azərbaycan halisinin trk dilli olması bərdə he bir məlumat tapmaq mümkün deyil. gr qədim rəb qaynaqlarında Azərbaycan halisinin danış dilini toxunulubsa da, onların farsca, yaxud "fhlvi" (phlvi) dilində dandqların yazbları

Drdnc srdə yaam Məqdsi "hsnul-təqasim fi mriftil-qalim" kitabında yazır ki, Azərbaycan halisinin dili Xorasan halisinin dilini yaxındır. Bel tarix mənşifliyini qərar liyev kimi trksoylu tədqiqatlar da qəbul etmiş v aqlamdır

Bu "tarix" kitabın toplayan "alimlərin" qrib mənşifliyindən biri d miladdan qabaq 8-ci sənə ikinci yarımdan Sasanilər dövründə trk tayfalarının Dərbənd yolu ilə rran (Arran) v Azərbaycana gəni miqrasiyasıdır. Bu saxta tarixdə kiik bir irad odur ki, Sasanilər həkumti miladdan sonra 224-c ildə bəlamdır v miladdan qabaq 8-ci sənə ortalarında həl Madayların həkumti d bəlamdır, onda qəlb həmnilər (Haxamaniilər) mperiyası bəlam ola. Selevkilər, Parfiya, sonra Sasanilər. stlik, 2900 il bundan nə trk el v qəbillərinin Dərbənd yolu ilə bən Qafqaz v Azərbaycana kəmləri bərdə hans tarixi sənədlər mvcuddur ki, Azərbaycan Respublikasının alimləri onlara saslanaraq, ziyan Sovet həkumtinin tarix yazmasından az olmayan bel akər tarix uydurmaların İkrinin gənclərinin ixtiyarında qoyurlar. N n "bir qrup universitet alimi"nn toplad bu drslük kitabda qaynaq v mənəb olan bir kitab, ya sənə rast gəlmək mümkün deyil? Onda oxucular da bəa dirlər ki, yazların bu sənə v soyuq sənələri hans tarix dənədən məazadan sənə alınb

Tarixi həqiqətlər yuxarıda adların sadələdmə v n əz 16 nəsə fars v rəb dillərində yazılmış qədim kitablarda, həminin Bartold kimi tənəmm trknəsən təhqiqatlarında, dnyann Yaxın rəq zər 12 nəfər tənəmm mətəxssislərinin rən tarixi təhqiqatlarında, Kəmbriçin rən tarixi v onlarla rus v trk tarixilərinin təhqiqatları bəldir: Trk tayfalarının Qafqaz v rranə həcüm xarakterli kləri Dərbənd keidindən v Byk Xorasann imalından bəa tutmudur v bu miqrasiya 575-91-ci miladi illərində nə trk soylu tayfalarının 20 il Sasanilər dvlti ilə İknin iki istiqamətində mharibləri ilə nəticələnmişdir. Trk həcümü tayfalarının Dərbənddən kəmk n çədləri bəa xəd v Sasanilərlə mharibdə qəlb əldələri. Xorasanda həcümlər Gorgan divarı (sənədr, ya Qəzləlan sənədi) ilə zəldir. Yalnız rəb müsəlmanların vasiyyətil Sasanilər dvlti sənə etdikdən sonra trk mən adlanan müsəlman olmu trk tayfaları Byk Xorasan rəziləri k bəldir. Trk qəbillərinin gəni kild Qafqaza girii n yən Harun r-Ridini srkərdləri .dətdilər. Bəxməyərək ki, ous trkləri həmin sənərdə Qafqazın bzi hissələrində mskunləa bəldir

Dorusu bəudur ki, pəntrk yazların dastanların kəsin olaraq Sləcuqilərin rən yaylasna həcüm xarakterli kləri qədr trk soylu, yaxud trk dilli qəbil v elləri Azərbaycan, Abxəziya, Albəniya v .Arranda he bir sənə-ləmti gənəmm

Sz gədn tarixnamənin digər bir hissəsində Torul Sləcuqinin Azərbaycana gəlmişindən qabaq o diyərn əhlərnin həmsən trk soylu olmasın təsdiqləmk n "təhqiqatlar" yazır ki, qədim dövərdə Azərbaycan byk bir hissəsində əhəlq edən Rvədilərlə sləsinin əh Vhsudan, rran v Ermnistənn byk bir hissəsin həkmdarlıq edən dədədir sləsinin həkmdar, dzm gstrrk, sləcuqi həkimiyyətini tənədlər, soltəna qiymətli hədiyyələr vərədir v onə bəc vərəmy rəz əldələri. nki, onlarla bir soydan !idilə, eyni dildən dənədlər v onlarla qəhumluq hiss ədirdilə

Xo bizim həlmzə, yəasn həmd Ksrvi! "həriyarəni qəmnəm" kitabın yazdığı ki, bu tarixi mllifləri .kimilə z nəqsənlərin təhqiq ad ilə insanlara sryə bilməsinlə

Bel sual ortəyə xər ki, gr Rvədilərlə v dədədir həkmdarlar v onların Torul Sləcuqinin həkimiyyətini tənəmmə, onun qəlcən v qəunun gənə qərxusundan deyil, trk soylu əldəqlərnə (bilirik ki, trk soylu dēyildilə) gr idis, bəsonda n n Qəraxənnilər dvlti v Bktuznini nvləri v ous soylu Alptkin Qzənvi, dəstluq v qərdəliq zəndən Torul byl təbə əlmədlər v onunla mharibə qəlxədlər, əhlq tənə z bəlar ilə birləkd itirdilə? Onların Sləcuqilərlə soy qəhumluqları, n soyda v n dildə trklər yəxn ?olmayan Rvədilərlə v dədədir dənə daha məkəm əlməmm

Torul Slcuqi Azrbaycana hcum ednd Rvvadilrin Azrbaycann bir hisssin hkmdarlıq etmsindn ne yzillik trd. Torul by Tbriz yr ednd bu slaln Vhsudan adl hkmdar Tbriz, Azrbaycan v rrann bir hisssin ahlq edirdi. Torul byin ahln qbul edn v onun adna xtb oxudan Vhsudann taleyi bard ld el d mlumat yoxdur. Bilirik ki, Torul Slcuqi, onun olunun: bu Nsr Mmalan (atasnn Torulun frman il taxta xd), bu Hica Mnuhr v bul Qasim Abdullahn .Azrbaycann razilrin hakimliyini qbul etmidi

Rvvadilr slalsininin soykk qdim rb nsillrindn birin balanrd. Bu nslin banisi r-Rvvad l-zdi idi v Mnsur Abbasi dvrnd Tbriz vali tyin edilmidi. Bu rb soylu slaln Azrbaycanda fars dilin ball o hdd idi ki, Qtran Tbrizi Vhsudann saraynn airi oldu v ondan sonra onun olunun mdhind farsca erlr deyib. Qtrani bir ne il d Slcuqi mirlrindn olan v Blxin hkmdar mir hmd .ibn Qumacn saraynda air olmur. Qusnamni (ya Qunam) d onun adna farsca yazmdr ddadilr d Rvvadilrin Gnc v rrann bir hisssin tyin etdiyi srkrd sas soykkn gr krd olan hmmd ibn ddadn rhbriyi il yarand. rb soylu Rvvadilrin, krd soylu ddadilrin trk olmalarn v zlrini !Torul il eyini dildn v eyini soydan bilmlri, bizim Bak alimlrimizin kflrindndir

Bu tarix saxtakarında oxlu hdiyyrlr Torulun yanna gedn v onun hkumtini qbul edn ddadilr hkmdarnn ad "avur ibn Fzlun ibn Mhmmd"dn "ahverdi" adna dyidirilmidir ki, bu slaln trksoylu olmas daha ox qbul edilsil olsun. Bunu da artrmaq lazmdr ki, "thqiqatlar" Slcuqilr v "ahverdi"nin caniinlri arasnda Gnc urunda qanl dylr v onlarn bu hr zrind qlbsin toxunmayblar ki, onlarn slcuqi trklri il eyini soylu v eyini dilli olmas bard uydurmalarna zrr glmsin. Hminin buna da toxunmaq istmyibl ki, ddadilrin Gnc zrind qlbsi zaman onlarn n .yaxn mttfiqlri ermni bylri v Gnc hkmdarlar, Qafqazn ermnilri olub

gr bu mnsiflik doru, tarix v thqiq sasnda olarsa, bel xr ki, Azrbaycann sakinlri Adm v Hvva zamanndan trk dilli olub v ox gman ki, Habil v Qabil d trkc danrmlar. Bunu qbul etmk mni bir tinlikl qarladrmr. Lakin, bel bir ntic n trk dillilri gclndirir, n d fars dillilri ziflndirmir. Amma tarix thqiqatlar, xsusil d drslik kitab yazanlar, agirdlrin ixtiyarında dzgn tarix qoymaldrar. N olard ki, bel deyrdilr: kemid tarixd nlr ba vermsindn tsk, indi Azrbaycan v .Arrann halisinin dili, trk dili qollarndandr

Bel bir sual yaranr ki, gr Admin zamanndan Azrbaycan v rrann sakinlri hams trk dilli olublarsa v onlarn oxu 3 min il bundan nc bu razilr kblrs, bs n n Teymurilr dvrnn sonuna qdr Azrbaycan, rran v Abxaz razilrindn bir nfr d olsun adl-sanl air xmamdr? N n 3-c srdn 7-ci sr kimi Azrbaycan, rran v onun trafnda Nizami Gncvi, Qtran Tbrizi, Xaqani irvani, Mhsti Gncvi, Qasim nvar Tbziri v onlarla tannm air, ya az tannm airlr hams z srlrini farsca yazblar? lk df trkc yazan tannm iranl air eyx zddin Hsn olu sfrayini olmur. O, Elxanilr dvrnd Azrbaycan v rranda deyil, Xorasanda yaayrd. Teymurilr dvrnn airi mir liir Nvai azrbaycanca deyil, aatay trkcsi il yazlm srlr qalmdr v o z d Azrbaycan sakini deyil, .Xorasanda dnyaya glmidir

Hazrda trk dilli hali arasnda xsusi yer tutmu air, incsnt xadimi v ran musiqisin yenilik gtirmi bdlqadir Qeybi Maraayi, Teymurilr dvrnd Maraada dnyaya glmidir v mrnn son illrini Heratda ahrux Teymurinin saraynda keirib. Onun n yax srlrindn biri "Came l-lhan"da ilk df olaraq, fars musiqisinin geni not yazs vermsidir v bu srd ran musiqisind rb terminlrini .fars terminlri il vzlmidir. Mn, ondan trkc sr irs qalmas bard bir yerd rastlamamam

Baknn tarix yarananlar da yax bilirlr ki, Azrbaycan v rranda trk soylu Slcuqilr v Atabkan Eldgzlr slalsininin hkumtinin n yksk alarnda bel trkc yazlm er v ya hanssa bir bbiyyat sri yoxdur. Ola bilsin haradasa oxuyasnz ki, Xaqaninin erlri, istr bul Mzffr xistan irvaninin xidmtind oldu v onu "Sasanilrin cigr paras" adlandrd, istrs d xaman kaz zrin tkrk Atabk .Qzl rslan mdh edib, onu "ran v Turann tacdar" adlandrd vaxt, hams fars dilind olmur

Bak alimlri Azrbaycann tarixind bu be yz illik tarixindn (Babk Xrrminin yrndn Teymurilr dvrnn ortalarına kimi) trlr v ingiz v Teymurun dvrind trk mdniyytinin genilnmsindn vql

:yazrlar. z dediklrini sbut etmk n srlri sralayrlar

Qvamddin Zlfiqar irvaninin erlri. mrnn ox hisssini Xorasanda Sltan Mhmmd Xarzmahn" xidmtind keirib. Sonra is Loristanda Yusif ah Atbyin xidmtind olub. Ondan trkc he bir er .qalmamdr

vhddin Maraayinin Dhnamsi. dbiyyat mktbinin birinci ilinin agirdi d bilir ki, bu kitab hmin . "Mntiqul-uaq"dr v badan-baa farsca yazlmdr

Hmdullah Mustvfinin "Nuzhtul-qulub" sri. Kitabn seilmi tarix v zfrnamlri hams farscadr. Seilmi tarix rhi d onun olu Zeynddin trfindn farsca yazlmdr. srlrini farsca yazan ata v oul Elxanilr dvrnn tarixin toxunmurlar. Tkz Zeynddin Mustvfinin "aa olu" (aa Hmdullahn olu) szndn onun agirdlri bel gman edir ki, szsz, "aa olu" da Monqol v Teymurilr dvrnn tannm . "trk dbiyyatlarndr

Amma bu "alimlr"in Azrbaycann trkc yazan air v yaz axtarnda qhrmanlqlar eyx zddin Hsn olunun trkc erin iar elmlidir. Halbuki, air monqol hkmdarlarnn zamannda Xorasann sfran mntqsind dnyaya gz am, orada yaamdr v orada da dnyasn dyimidir. Azrbaycana .ayaq basmas bard d he bir sbut yoxdur

.Bunlar Baknn pantrk tarix thqiqatlarann anbar-anbar uydurmalarndan bir ovuc nmundur Azrbaycann pantrk "tarix" yazanlarann digr kflrindn biri d budur ki, qeyri-dzgn olaraq Azrbaycan adlandrdqlar Arran ya rran guya ilk sivilizasiya beiyi v mdniyyt mskni olmur. Bununla da kifaytlnmyrk, yazrlar ki, Afrikada ilk iki ayaql meymunlar meydana glmzdn 4 milyon il nc Azrbaycann bzi razilrind "meymuna oxar insanlar" yaam v mdniyytin sasn !qoymular

Btn tannm antropoloqlar bugnk insann tarixini tqribn 200 min il oldunu qeyd edirlr. lav edirlr ki, biziml qohumluu olan 8 qrup iki ayaql canl 6 milyon il ncdn bu trf yaamdr. Biz, erkn insanlar hmin qohum qruqlarmzdan qalanlarq. Hazrda insan kklrini aradran alimlr arasnda bizim uzaq v yaxn qohumlarmzn 8 milyon il bundan nc Mrkzi Afrikada yaamalar bard he bir fikir ixtilaf yoxdur. Antropoloqlar bunu da qbul edibl ki, erektus (dz qamtli insanlar) 8-2 milyin il bundan nc Afrikadan digr razilr kblr. Bu yazdqlarm, mnim deyil, yz .ildn yuxar elmi tdqiqqlrin nticsi olaraq qbul ediln hqiqtldrdir

Amma oxu Sovet ttifaqnn tarix dzltn mdniyytinin tqad xm Azrbaycann pantrk "alimlri" z "mdniyytlrini" stn gstrmk n bu qbul edilm thqiqatlar knara qoymular v yazrlar ki, meymuna oxar insanlar 12 milyon il nc, yni ilk meymuna oxar insanlarn cdadlarann Afrikada meydana glmsindn 4 milyon il qabaq Qarabada yaayrdlar. Onlar 1,5 milyon il bundan nc ilk "Quruay mdniyyti"ni balamlar v sonra 1,200 min il bundan nc yax ab-havas .olan razilrd daha inki af etmi mdniyytin sasn qoymular

zlrind nqsan, yaxud hqart kini grn bu tarix dzldnlrin fikrinc, ocaq da onlarn trk cdadlar .trfindn 700 min il bundan ncnin "mdniyyt"ind yaranmdr

Hqiqt budur ki, n az 3 min il bundan nc ran, qdim mdniyytin beiyi, hr hans tayfa v soydan, dil v dindn asl olmayaraq istr-istmz bu raziy glmi btn ellri qbul edn v onlar inki af etdirn bir .razi olmur

Min il boyunca trk, monqol, tatar hkmdarlarnn qlnc gcn fars dilini rana yaymas bard ld he bir snd-sbut yoxdur. Fars dili divan, er, dbiyyat dili olmu, nhayt, rann milli dili olaraq, bu qdim yurdun bir hisssinin xalqnn dili olmur. Onunla yana trk, azri kimi iranl v qeyri-iranl dillr d bu razilrin sakinlri arasnda z yerini tutmu v qorumudur, bu razinin bir-birin qarm .mdniyytinin bir hissidir

Mhmmd mini

